
Zneužití pro své ideály

Zneužití pro své ideály

Na slavnostním zasedání k 661. výročí založení Univerzity Karlovy 7. dubna 2009 byly třem studentům Právnické fakulty UK uděleny pamětní medaile „in memoriam.“ Nejslavnější české vysoké učení tak ocenilo statečný občanský postoj Karla Bacílka, Borise Kovaříčka a Veleslava Wahla, kteří za své ideály a sny o svobodné demokratické společnosti byli na přelomu čtyřicátých a padesátých let minulého století popraveni komunistickým režimem. Očista jejich jména trvala několik desetiletí. O procesu rehabilitace studentů a době, která se dnes zdá neuvěřitelná, hovoří historik PhDr. Zdeněk Pouta z Archivu Univerzity Karlovy.

Mohl byste přiblížit složitou a několik desetiletí trvajícím dlouhou cestu univerzitních rehabilitací studentů?

V únoru 1948 došlo k státnímu převratu, který zásadním způsobem ovlivnil život tisíců studentů československých vysokých škol, rázným způsobem poznamenal rovněž další vývoj vysokého školství u nás. Také na Karlově univerzitě měl nový režim politické odpůrce, případně i potenciální nepřátele nastoupené totalitní vlády, které formou permanentních čistek likvidoval. Byly to v první řadě Akční výbory na vysokých školách, které tuto úlohu KSČ plnily hned v únorových dnech. Na základě jejich rozhodnutí museli vysoké školy opustit někteří profesori a na jaře 1948 byli vylučováni angažováni studentští funkcionáři nekomunistických stran. Slova generálního tajemníka KSČ Rudolfa Slánského, pronesená na zasedání ÚV KSČ v listopadu 1948 o tom, že nyní vítězové nemilosrdně vyčistí střední a vysoké školy „od reakčních studentů“, realizovaly tzv. studijní prověrky na počátku roku 1949. Studijní prověrky roku 1949 nemají v dějinách našeho školství srovnání. S těmi, kteří se k prověrce odmítli dostavit, a s vyloučenými na základě rozhodnutí prověřkových komisí, to bylo přes deset tisíc studentů, kterým bylo odepráno vysokoškolská studia řádně ukončit. Již v době Pražského jara 1968 se tyto studenti dožadovali nápravy. Obrátili se na rektora Karlovy univerzity, na fakultách byly vytvořeny rehabilitační komise a jednotlivé fakulty se snažily vyjít vyloučeným studentům vstříc. Řada studentů tak navázala na přerušené studium nejen na humanitních fakultách a na právnické fakultě, ale dokonce někteří dokončili obtížné studium medicíny. Tento slibný vývoj byl však srpem a normalizací přerušen. Ke konečné nápravě bylo možno přistoupit až po listopadu 1989. V roce 1990 byly na fakultách Univerzity Karlovy ustanoveny rehabilitační komise, obvykle s děkanem fakulty v čele. Komise jménem fakulty nejprve dopisem vyjádřily lítost za protiprávní vyloučení a prohlásily je za neplatné. Studenti dostali potvrzení o délce studia ukončeného vyloučením a rehabilitační titul „Doktor“, který jim byl slavnostně předán ve velké aule Karolina. Taková byla cesta k rehabilitaci, i když na Univerzitě Karlově měla ještě další pokračování, a zdá se, že ani dnes není uzavřena. Ale Vaše otázka patřila hlavně studentům, kterým dnes na slavnostním shromáždění vedení Univerzity Karlovy udělilo „in memoriam“ zlaté medaile Univerzity Karlovy.

Jak konkrétně probíhaly rehabilitace dnes oceněných studentů Univerzity Karlovy, nositelů medaile in memoriam – Karla Bacílka, Borise Kovaříčka a Veleslava Wahla?

Mluvit o rehabilitaci Karla Bacílka, Borise Kovaříčka a Veleslava Wahla lze těžko. Jaká rehabilitace? Jde snad jen o pokorné zamyšlení nad jejich mladým utraceným životem. Vždyť již v roce 1968 byla poprava těchto mladých lidí prohlášena za justiční vraždu, na základě zákona č. 82/1968 o soudní rehabilitaci byli posmrtně rehabilitováni. V přízemí budovy Právnické fakulty zasadil v květnu 1995 Spolek Všechno kamennou desku na paměť právníků a studentů práv, kteří trpěli a umírali v dobách zápasu o právo a spravedlnost. Současně představitelé Všehrd upozornili kolegy-posluchače Právnické fakulty, že mezi prvními popravenými oběťmi komunistů byli dva posluchači Právnické fakulty, Boris Kovaříček a Karel Bacílek, a že se na ně nikdy nesmí zapomenout. Rehabilitační akademický titul „Doktor“ jim byl v červenci roku 1991 udělen, a u příležitosti Mezinárodního dne studentstva oběma popraveným studentům Bacílkovi a Kovaříčkovi Spolek českých právníků Všehrd a Randův fond udělily 17. listopadu 1998 „za věrnost právu, spravedlnosti, demokracii a zcela mimořádnou statečnost“ KŘÍŽ SEMPER FIDELIS. Třetím popraveným studentem v počátcích komunistické krutovlády, v červnu 1950, byl ještě jeden právník, Veleslav Wahl. Byl vynikajícím ornitologem a tak je společností i chápán, jako posluchač Přírodovědecké fakulty naší univerzity. Veleslav Wahl, aktivní účastník protinacistického odboje – velitel jedné z odbojových skupin, spolupracovník velitele skupiny Platiniium-Pewter majora Jaromíra Nechanského vysazeného britským letadlem v únoru 1945, se stal v květnových dnech roku 1945 nejmladším členem České národní rady. Veleslav Wahl maturoval v roce 1940 a po jednoročním abiturientském kurzu se stal asistentem pražské Zoologické zahrady. Ač stále amatér, vydal v roce 1944 knihu *Pražské ptactvo*. Publikace měla značný úspěch a po roce došlo k novému vydání, stále má svou hodnotu a platnost. Veleslav Wahl se již během středoškolských studií rozhodl pro studium práv a přitom chtěl vyhovět i svému hlubokému odbornému zájmu a současně studovat botaniku a zoologii. A tak si do katalogu posluchačů právnické fakulty rovným dílem zapisoval i přednášky

přírodovědné. Ornitologové na něj nezapomněli a na jejich návrh mu prezident Václav Havel za odbojovou činnost proti nacismu 28. října 1995 propůjčil státní vyznamenání – Řád Bílého lva II. tř.

Co mají společného všichni tito tři popravení, kromě tragického zakončení jejich mladých životů a toho, že byli studenty Univerzity Karlovy? Co je spojovalo navíc?

Bylo to mládí a idealistické myšlenky, které chtěli naplnit i po společenském zlomu v únoru 1948. Měli i silné sociální citění. Smutné na jejich osudu je, že jejich odbojové skupiny byly infiltrovány agenty StB, u Borise Kovaříčka a Karla Bacílka se jednalo dokonce o ilegální skupinu „Pravda zvítězí,“ která byla v dubnu 1948 vytvořena a řízena agentem Vojenského obranného zpravodajství pplk. v.v. Josefem Hruškou, jehož řídicím orgánem byl plk. Richard Myslík z Reicinova 5. oddělení hlavního štábu. V prosinci 1948 byli zatčeni a po nesmírně brutálním výslechu se přiznali k vykonstruované trestné činnosti. Karel Bacílek a B. Kovaříček byli odsouzeni k absolutnímu trestu a 24. května 1949 popraveni. Nepomohly žádosti o milost manželů Bacílkových, ani paní Elly Kovaříčkové adresované prezidentu republiky Klementu Gottwaldovi. Veleoslav Wahl stanul před soudem spolu s přítelem mjr. Nechanským a byl obviněn ze špionážní činnosti pro americkou zpravodajskou službu a příprav protistátního spiknutí. Zatčen byl v září 1949 a v dubnu roku 1950 popraven.

A věděli to ti dva do léčky zatažení, že podplukovník Hruška byl provokatér?

Nevěděli pochopitelně vůbec nic. Celá skupina Hruškovi naprosto důvěřovala. Protože jednak byl podplukovník znalý vojenské praxe a starší zkušený člověk. Měl údajně přehled o tom, co se týkalo možné konkrétní akce, jak by mohla být provedena. Říkal jim dokonce, že zná na území Velké Prahy vojenské sklady, kasárna, kde by mohly získat zbraně, také je informoval o tom, kolik bude potřeba krátkovlnných vysílaček a kolik dalších, aby mohli mít spojení na Západ atd. Tak se tito dva, plní nadšení a ideálů, aby se demokracie u nás vyvíjela jinak, rychle zapojili do jeho návrhů. Výroky soudů byly velmi kruté. Byli to mladí lidé, navíc paní Kovaříčková měla jen jednoho syna, i Bacílkovi psali prezidentu republiky i Martě Gottwaldové, kde žádali o milost, ale nebylo jim vyhověno. Komunisté chtěli udělat monstr proces už v únoru, ale to se jim nepodařilo včas zvládnout, bylo to pro tento případ velmi brzy. Proces se uskutečnil v květnu v době, kdy se v Praze konal IX. sjezd KSČ. Rozhodnutí soudu mělo být manifestačním úderem proti těm, kteří chtěli nový politický systém zvrátit. Mladí Bacílek a Kovaříček byli odsouzeni k trestu smrti proto, aby byla mládež zastrašena a varována, a Hruška proto, že se ho chtěli zbavit.

Dnes se nám to z pohledu uplynulých padesáti šedesáti let zdá úplně neuvěřitelné. Oni byli skutečně - nechci to říct nějak hanlivě - tak naivní, že si mysleli, že Sovětský svaz by opravdu dopustil puč v Československu a ještě navíc provedený tak amatérským způsobem? Skutečně věřili tomu, že by se jim to mohlo podařit?

Asi ano. Dokonce uvažovali o tom, jaké budovy obsadí, že nejdříve budou obsazeny budovy Ministerstev národní obrany, vnitra, sekretariátu KSČ a rozhlasu. Ani se nechce věřit dalším dalekosáhlým plánům uváděným v soudních spisech.

S vnější intervencí nepočítali?

Jejich vyšetřovatelé to chtěli slyšet. Snad to slyšeli i od vedoucího skupiny Josefa Hrušky. Mělo údajně dojít ke styku jednoho z nich s americkou zpravodajskou službou za našimi hranicemi, kde měl být vznesen požadavek na vysílačky atd. Ale jistě tomu věřili a přikládali tomu větší význam než rozšiřování letáků. Z dnešního hlediska je k nepochopení, že je mohl podplukovník Hruška přesvědčit o úspěchu akce.

Děkuji za rozhovor.

(Marie Kohoutová)

Prof. plk. Václav Straka, fotografie z roku 1940

Prof. plk. Václav Straka dne 8. dubna oslaví v plné duševní a tělesné svěžesti 95 let. Absolvent Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, voják Československé zahraniční armády po porážce Francie se s podstatnou částí armády přesunul do Anglie. Je posledním žijícím členem Ústředního výboru československého svazu studentstva, který prosadil vyhlášení 17. listopadu Mezinárodním dnem studentstva v Londýně roku 1941. Účastnil se obléhání Dankerque a je posledním příslušníkem Kombinovaného oddílu čs. armády, který 1. května 1945 překročil pomyslnou čs.–německou hranici u Chebu. Fotograficky zachytil na tomto místě slavnostní první vztyčení československé státní vlajky na osvobozeném území. Řadu vojenských vyznamenání doprovází také stříbrná medaile Univerzity Karlovy, kterou mu udělil rektor prof. Ing. Ivan Wilhelm, CSc. 17. listopadu 2001.